

VÁLSÁG DARFURBAN

A mindennapi hírekben egyre többet hallani ismét a darfuri vérengzésekről, az ott tevékenykedő ENSZ misszió (UNAMID) működésének nehézségeiről és a szudáni emberjogi helyzet elkésztő állapotáról. Cikkemben szeretném bemutatni ezeknek, az eseményeknek a hátterét és bizonyos összefüggésekre rámutatni, amely által könnyebben megérthetővé válik a konfliktus azok számára is, akik nem foglalkoznak komolyabban az afrikai kontinensen zajló eseményekkel.

Mi történt Darfurban?

2003 elejétől a szudáni kormányzati erők és a Dzsandzsavid (Janjaweed) néven ismert arab fegyveres szabadcsapatok, fegyveres konfliktusba bocsátkoztak a Szudáni Felszabadító Hadsereg (SLA/SLM) és az Igazság és Egyenlőség Mozgalom (JEM) felkelő egységeivel. A lázadók elleni hadművelet részeként a kormányzati erők az „etnikai tisztogatást” folytatták az ártatlan civil lakosság ellen, akik ugyanazon etnikai csoportoknak a tagjai, mint a lázadók. A szudáni kormányzati erők és a dzsandszavid egységek falvak százait gyújtották fel és rombolták le, polgárok tízezreinek halálát okozva, emberek millióit üzte el, nők és leányok ezreit támadta, és erőszakolta meg.¹

2008 áprilisától mintegy 2.5 millió elűdözött ember ideiglenes szükség-táborokban él Darfur területén és több mint 200,000 ember menekült a szomszédos Csádba, ahol menekülttáborokban élnek. Azokon az embereken felül, akiket a viszálykodás során elűdöztek, az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) szerint legalább 2 millió további embert érintenek a konfliktus hatásai, és sokaknak szüksége van valamiféle élelmiszersegélyre, mert a konfliktus nagymértékben tönkretette (szinte megsemmisítette) a helyi gazdálkodást, a piacokat, és a kereskedelmet Darfurban.

A lázadókat támogató helyi „fekete” kisebbség eleinte egységesen lépett fel a szudáni kormányerők és az arab milíciák tagjai ellen, azonban amikor a felkelők legnagyobb fegyveres csoportja az SLA két pártra szakadt, a különböző törzsek a saját érdekeik mentén kezdtek politizálni. Ez jól látható volt a Darfuri Béke Egyezmény (Darfur Peace Agreement - DPA) aláírásakor 2006 májusában is, amikor a lázadó frakciók között fegyveres összeütközések törtek ki. 2008 áprilisától pedig mind az SLA és a JEM további frakciókra szakadt.²

¹ Besenyő János: Logistic Experiences: The Case of Darfur -Promoting Peace and Security in Africa – Finnish Department of Strategic and Defence Studies (2006 – Series 2 No 35)

² <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?l=1&id=5180>

2005 elején a civilek elleni kormányzati támadások száma csökkent, részben azért, mert a lázadókat támogató falvak többségét már megsemmisítették, és azok lakóit elüldözték a menekülttáborokba, ahol a szudáni kormányerők könnyebben tudták őket felügyelni. 2005 végére azonban a helyzet drámaian romlott, és a 2006. májusi Darfuri Béke Egyezmény megkötése sem hozott pozitív javulást, sőt a darfuri helyzet eszkalálódni látszott.

2006-tól 2007-ig a helyzet fokozatosan átalakult a lázadó szervezetek növekvő felaprózódása és a lakosságnak a pártok iránti hűségének megváltozása miatt. Mostanában mind a kormány, mind pedig a lázadó csoportok taktikáznak a pozíciókért, alkalmi szövetségeket kötnek egymással a korábbi fegyvertársaik ellen. A különböző fegyveres csoportok vezetői mindenáron harci sikerekre törekszenek, ha nem a szudáni kormányerőkkel vagy a velük szembenálló lázadó frakciókkal harcolnak, akkor az ENSZ-AU békefenntartók konvojait és táborait támadják meg. Mintha csak az lenne a fontos, hogy szerepeljenek a helyi és nemzetközi híradásokban, amelyek révén az alkupozíciójuk jelentősen erősödik. Persze a legkönnyebben támadható célpontok a civilek, akiket a kormányzati erők, az arab milicisták, a lázadók, és a különböző fosztogató banditák mind folyamatosan zaklatnak, terrorizálnak.³

A konfliktus kiszélesedése

A szudáni kormányzat csapatai és a dzsandszavid milicisták 2007-ben és 2008-ban folytatták romboló hadjáratukat, súlyos légi csapásokat mérve a lázadó csapatok ellenőrzése alatt álló polgári területekre, mind a három darfuri államban. A kormány által támogatott arab szabadcsapatok szintén nagyszabású támadásokat hajtottak végre Darfur szerte a polgári lakosság ellen.

2008 februárjában a kormányzati erők és arab szövetségeseik koordinált támadások sorozatát hajtották végre a Nyugat-Darfurban levő „fekete” őslakosság falvai ellen, választ adva ezzel a JEM által a megelőző két hónapban hangoztatott katonai fölényére. Például 2008. Február 8-án három falut, – Sirba, Silea és Abu Suroj – támadták meg a Szudáni Légierő Antonov típusú bombázói és harci helikopterei, támogatást kapva a lóháton érkező dzsandszavid csapatoktól. Az arabok a bombázást és gyújtogatást követően fosztogattak, nőket gyaláztak meg és gyilkoltak. E támadások eredményeképpen több mint 100 civil meghalt, és legalább 10 nőt megerőszakoltak vagy szexuálisan zaklattak.⁴

A következő hetekben további összeütközések történtek a kormányzati erők, a JEM és a SLA fegyveresei között a közeli Jebel Mun hegység területén. A kormányzati erők katonái a lázadókat segítő civileket kutattak fel a rejtékhelyeiken, majd elfogásukat követően lelőtték őket. Persze nem csak a kormány oldalán álló fegyveresek sértik meg az alapvető emberjogi normákat, a lázadó és az ex-lázadó csoportok (a szabadságharcról időközben rablásra és fosztogatásra

³ http://www.unicef.org/emerg/files/UNICEF_Darfur_Jan-Feb_report_final.pdf

⁴ <http://www.hrw.org/english/docs/2004/05/05/darfur8536.htm>

áttért fegyveresek) is gyakran terrorizálják a védtelen civil lakosságot. Észak-Darfur lakosai folyamatosan panaszkodnak azon túlkapások miatt, amiket a Minni Minawi vezetése alatt álló, korábban az SLA szervezetéből kiszakadt csoport tagjai hajtottak végre. Habár ez a csoport is aláírta 2006 májusában, és magára nézve kötelező érvényűnek ismerte el a Darfuri Béke Egyezményt, mégis folyamatosan támadásokat hajtottak végre civil „célpontok” ellen. Ennek a csoporthoz tartozó fegyvereseknek különösen nagy szerepük volt a lakosság kiűzésében Kormából és Tawilából, akik ezután a környező menekülttáborokban kerestek menedéket.

Az elmúlt két év folyamán, a dzsandszavid milícia csoportjai fokozatosan beintegrálódtak az olyan állami, hivatalos fegyveres szervezetekbe, mint például a Határrendészeti Szolgálat (Border Intelligence), a Népolthalmi Erők (Popular Defence Forces) és a Központi Rendőri Szolgálat (Central Reserve Police). Ennek ellenére néhány szabadcsapat parancsnoka sérelmezte, hogy a kormányzat az odaígért járandóságaik részleteit nem utalta nekik (ez is bizonyítja a kormányzat és az arab szabadcsapatok közötti koordinált együttműködést). Ez néhány erőszakos cselekmény kitöréséhez is vezetett.⁵ Legutóbb 2008 áprilisában El Fasher városában, amikor is az elmaradt „járandóságaik” miatt tiltakozó dzsandszavidok megtámadták a piacot és a város más részeit is. A támadás után 15 halottat és több sebesültet szedtek össze a helyi rendőrök. Ez már csak azért is érdekes mivel ebben a városban található az UNAMID misszió főparancsnoksága is, akik képtelenek voltak az erőszakot megfékezni. A legmeglepőbb azonban az, hogy néhány addig a kormányt támogató szabadcsapat egy időre átállt a lázadó csapatokhoz. Például 2008 elején Mohamed Hamdan, az egyik dzsandszavid vezető rövid úton összehozott egy szövetséget a SLA (Sudan Liberation Movement/Army) és JEM (Justice and Equality Movement) szervezeteivel, mielőtt ismét megállapodást kötött a kormánnyal.⁶

2007 januárja óta az arab fegyveres csoportok közötti erőszakos összecsapások száma is jelentősen emelkedett, legfőképpen Dél-Darfurban, ahol eddig több mint 200-an haltak meg, és ahonnan több ezer civil kényszerült elmenekülni.

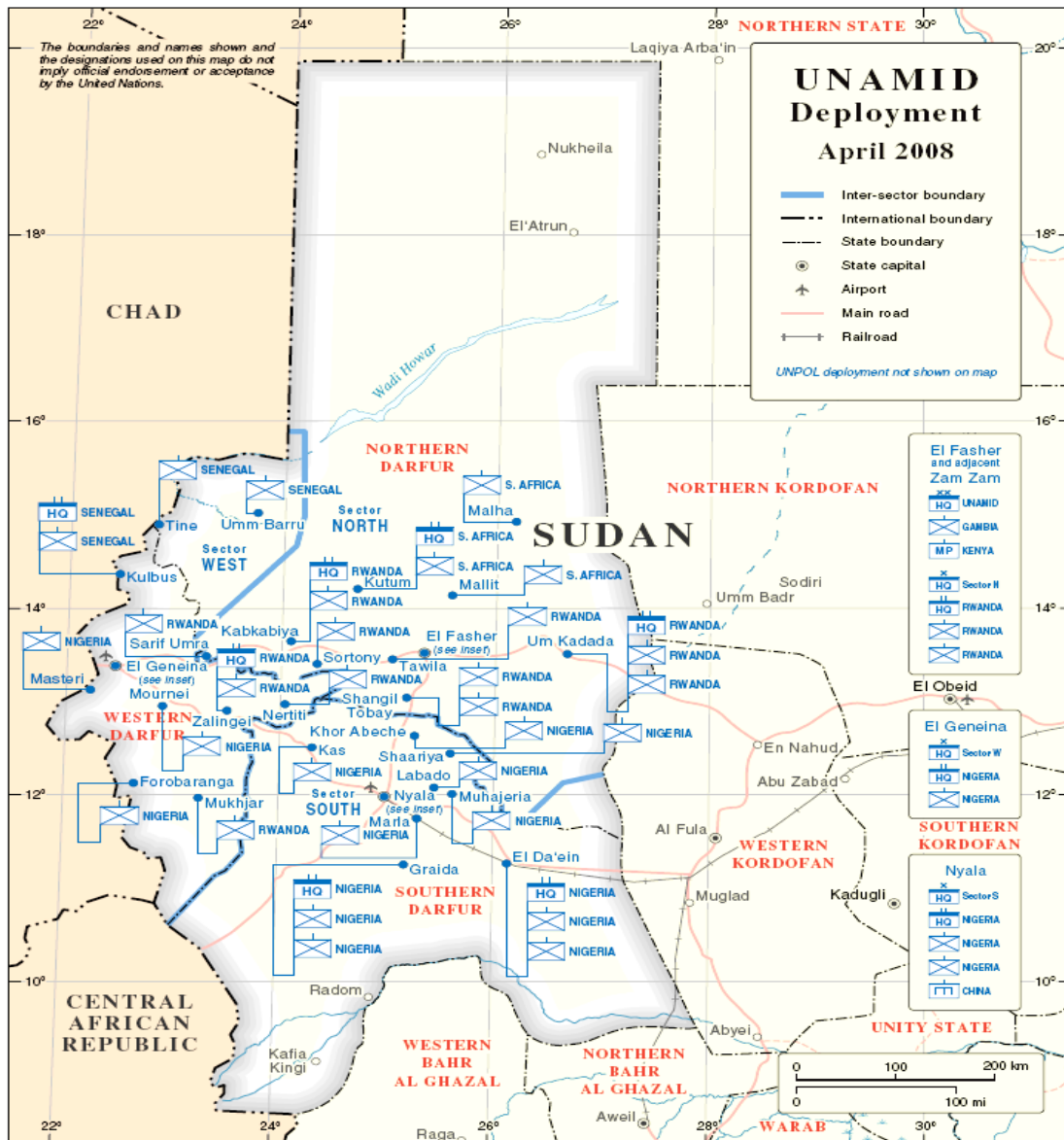
Az egyre inkább eszkalálódó helyzet miatt 2007. július 31-én az Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanácsa (United Nations Security Council) Szudán jóváhagyásával beleegyezett, hogy egy új, több mint 26,000 fős nemzetközi katonai és rendőri személyzettel rendelkező békefenntartó missziót hozzon létre Darfurban. Ez az Afrikai Unió és az ENSZ által közösen felállított vegyes erő (UNAMID) 2008. január 1.-jén hivatalosan is átvette a békefenntartó

⁵ Report of the Secretary General to the Security Council (A/62/609-S/2007/757) issued on 21 December 2007

⁶ <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1581529/We-were-armed-by-Sudan,-say-Darfur-killers.html>

feladatokat, az AU által vezetett, addigra működésképtelenné vált missziótól (African Union Mission in Sudan - AMIS).⁷

A következő térképen látható a misszió működési területe és a táborok:

Forrás: UNITED NATIONS, Department of Field Support, Cartographic Section, 2008

Ez persze nem jelenti azt, hogy az új misszió képes stabilizálni a biztonsági helyzetet, mivel a szudáni kormányzati akadályoztatás miatt alig néhány további új csapat érkezett meg Darfurba, és még 2008 áprilisában is a misszió meglévő létszáma az engedélyezettnek alig egyharmada volt. Szudán kormánya bürokratikus intézkedések sorozatával akadályozza a békefenntartók munkáját, például adminisztratív eszközökkel sikeresen, késlelteti a misszió táborai számára szükséges területek kijelölését és megvételét, továbbá a misszió működéséhez elengedhetetlenül fontos eszközök, felszerelés megérkezését a műveleti területre. Khartoum szintén ragaszkodott ahhoz, hogy a békefenntartó erők elsősorban afrikai területekről származó csapatokból álljanak, jóllehet az afrikai

⁷ <http://unamid.unmissions.org>

országok nem rendelkeznek elegendő, megfelelően felkészített csapatokkal. Emellett az afrikai államok kormányai csak szerény felajánlásokat tettek a misszió számára, mivel a működési költségek és a katonák felszerelésének előteremtését a „fejlett” nyugati országoktól várják el. Az UNAMID vezetése 2007 júliusa óta követeli az ENSZ vezetőitől a hiányzó katonai egységek azonnali pótlását és a feladat végrehajtáshoz szükséges felszerelések, eszközök (köztük 24 harci és szállító helikoptert) biztosítását. Azonban sem a nyugati, sem pedig az afrikai államok nem tettek értékelhető felajánlásokat, így például az „újonnan létrehozott” misszió számára 2008 áprilisáig csak 5 helikoptert ajánlottak fel.⁸

Miért romlott meg a helyzet Darfurban?

A problémák egyik kulcsa az, hogy a szudáni kormány folyamatosan folytatta a nemzetiségi milíciákat támogató politikáját, nem csak hogy eltérve, de meg is szervezte a civil lakosság elleni támadásokat, és lehetővé tette, hogy az arab milicisták büntetlenül durván megsértsék a nemzetközi jogot, - beleértve ebbe a támadásokat a békefenntartók, a humanitárius segélyszervezetek dolgozói és azok konvojai ellen. A folytatódó összecsapások és a lázadó csapatok felaprózódása szintén hozzájárultak ahhoz, hogy Darfurban megszűnt a törvényesség. Ez a változás a banditizmus felvirágzásához vezetett, amelynek során különböző fegyveres csoportok tagjai megtámadták a segélyszervezetek konvojait és civil polgárokat gyilkoltak halomra. A 2004. áprilisi fegyverszüneti megállapodást mindegyik oldal több ízben is megszegte, és a Darfuri Béke Egyezmény végleges fegyverszüneti megállapodás is ugyanerre a sorsra jutott.

A hanyatlás a biztonság területén, egyesülve a segélyszervezetek dolgozói ellen célzott támadásokkal, Darfur nagy területeire szigorúan korlátozza a humanitárius hozzáférést. 2008 januárja és áprilisa között négy, humanitárius szervezetnek dolgozó külföldi segélymunkást öltek meg Darfurban, illetve 29 helyi alkalmazottat, akik sofőrként a Világ Élelmezési Programmal (World Food Program) élelmiszersegély szállítására szerződtek. 2008 áprilisáig az arab milicisták és a különböző lázadó frakciók 135 humanitárius járművet fosztottak ki, legalább 14 olyan épületet támadtak meg, amelyeket segélyszervezetek használtak, valamint négy humanitárius tábornok is kifosztottak majd megsemmisítettek. Ezért a Világ Élelmezési Program a felére kényszerült csökkenteni az élelmiszersegélyek nagyságát, így a különböző fegyveres csoportok ezzel a tevékenységgel legalább 100,000 embert fosztanak meg a humanitárius segélytől.⁹

A csádi kapcsolat

2005 vége óta az erőszak Csádban jelentősen fokozódott, főleg mióta a szudáni kormányzat által támogatott csádi lázadók Darfurban felállították bázisukat és támadásokat indítottak a csádi kormányzat ellen a határon keresztül.¹⁰ A

⁸ http://www.savedarfur.org/newsroom/policypapers/fact_sheet_unamid_helicopters/

⁹ <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=27347&Cr=Darfur&Cr1=Rights>

¹⁰ <http://www.amnesty.org/fr/library/asset/NWS21/006/2006/en/dom-NWS210062006en.pdf>

csádi lázadók 2008 februárjában megtámadták N'Djaménát, a csádi fővárost, de akkor a csádi kormányzati erők visszaverték őket. A csádi lázadók és a szudáni arab milicisták voltak a leginkább felelősek a Csádban élő civilek elleni nagyarányú támadásokért, például 2007 márciusában, amikor legalább 200 polgári lakost (többnyire nőket és gyermekeket) öltek meg egy, a szudáni határhoz közeli faluban.

Ezek a támadások és a csádi kormányzat által elrendelt fegyverbirtoklási tilalom jelentősen hozzájárult a darfuri határ menti közösségek közti feszültség növekedéséhez. Az sem segített sokat hogy a csádi kormányzat által támogatott etnikumok „faluvédelmi- önvédelmi” erőket hoztak létre. Ezt az intézkedést meg azok a nemzetiségek sérelmezték, akik a csádi lázadók potenciális szövetségeseiként a fegyverbirtoklási tilalom hatálya alá kerültek. Természetesen a kormánycsapatok képtelenek a törvénynek hatékonyan érvényt szerezni, így a kormányzattal szembenálló törzsek továbbra is jelentős fegyver arzenállal rendelkeznek, amiket a határmenti harcokban fel is használnak.

A kialakult helyzetet bonyolítja, hogy a szudáni kormányzat ellen lázadó, többnyire zaghawa törzsbeliékből álló JEM katonái – és nem a csádi kormányzat – felügyelik Kelet-Csád területeinek jelentős részét, beleértve azokat a menekülttáborokat is, amelyekben több mint 200,000 darfuri menekült tartózkodik. Az Omár El-Bashir által vezetett khartoumi rezsim ellen fegyveres harcot indító JEM frakció jelenleg a csádi kormány hűségese szövetségese, akik a kormány által nyújtott védelemért, anyagi és pénzügyi támogatásért cserébe fegyveresen is fellépnek a csádi lázadó csapatok ellen, azonban a reakciójuk kiszámíthatatlanná válhat, ha a csádi kormány nem az érdekeiknek megfelelően politizál.¹¹

Részben ezért is, az ENSZ Biztonsági Tanácsa (United Nations Security Council) 2007 szeptemberében jóváhagyta a vegyes EU-ENSZ békefenntartó missziót Kelet-Csád területén, ami magában foglalta az EUFOR-t, a 3,700-fős Európai Unió katonai erőt, és a MINURCAT missziót, hogy kiképezzék a rendőrséget és feljavítsák az igazságszolgáltatás rendszerét.¹²

A konfliktus okai és kiszélesedése

Sokan azt állítják, hogy a konfliktusnak vallási okai vannak, hasonló módon, mint Dél-Szudánban, ahol a khartoumi arab vezetésű kormányzat tüzzel-vassal fellépett a keresztény és animista „afrikai” származású törzsek, népcsoportok ellen. Azonban a Darfurban élő emberek szinte mindegyike muszlim (egyedül az Abu Shok néven ismert menekülttáborban találtam egy protestáns templomot, ahol alig 100-150 keresztény gyakorolja a hitét). A szudáni kormány tagjai és a dzsandszavid milíciák tagjai is szintén muszlimok. Ennek ellenére a

¹¹ <http://www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/db900SID/ASIN-7FBNRH?OpenDocument>

¹² http://www.diplomatie.gouv.fr/en/france-priorities_1/conflicts-and-crisis_1959/darfur_3538/adoption-of-the-resolution-1778-security-council-approves-un-presence-in-eastern-chad-and-north-eastern-central-african-republic-25.09.07_10036.html

kormányerők és az arab milicisták sok helyen kifosztják, majd lerombolják a mecseteket, imámokat ölnek meg, és meggyalázzák a Koránt. Például Nyugat-Darfur csak egy térségében a Human Rights Watch által dokumentáltan legkevesebb 62 mecsetet romboltak le a szudáni kormányzat és a dzsandszavid csapatok fegyveresei a 2003. év vége és 2004. év eleje között végrehajtott támadások során. Emellett persze Darfur különböző részeiben történtek hasonló támadások.¹³

Mások szerint a konfliktus egyik fő oka a korábban évszázadokon keresztül független államként létező Darfurban élő nemzetiségek nagy száma. Ugyanis sok különböző etnikai csoport él Darfurban, és mind használja a saját nyelvét és gyakorolja a szokásait. A lázadó csoportok a fegyvereseiket három nagyobb etnikai csoportból toborozzák: a Fur, a Zaghawa és a Massalit. Az ezekhez a törzsekhez tartozókat Szudánban nem tekintik arab származásúaknak. Ezzel szemben a dzsandszavid milíciák tagjait (a szudáni kormányzat hathatós anyagi és politikai támogatásával) legfőképpen a kis létszámú arab nomád törzsekből toborozták. Ezeknek a törzseknek történelmi okok miatt nem volt hozzáférése a földhöz, illetve az arabok közül sokan csak az 1960-1980-as csádi polgárháború eredményeképpen telepedtek le, az akkor még biztonságosabbnak tartott Darfurban. Történelmileg ezek a csoportok békésen éltek egymás mellett, és vezetőik, vagy a gyarmati vezetés közbenjárásával (Darfurt csak az I. világháború során szállták meg az angolok, majd Szudánhoz csatolták, és amikor az függetlenséget kapott, a korábbi gyarmatosítók „elfelejtették” a darfuriak korábbi függetlenségét is visszaadni) higgadtan megvitatták a fizetséget a rongálásokért és veszteségekért, valamint az eltulajdonított vagyontárgyakért.¹⁴ Az anyagi eszközök fölötti összeütközések ellenére létezett beházasodás az etnikai csoportok között. Ezen felül nagyszámú arab közösség él Darfurban, akiknek ez a saját szülőföldjük, és több száz éve itt élnek. Ilyen törzs a darsai, akik például egyáltalán nem vettek részt az összecsapásokban, és egyforma távolságot igyekeznek tartani a konfliktusban érintett erőktől. Éppen ezért, sokan nagyon leegyszerűsítik a jelenlegi helyzetet, amikor a darfuri események okaként az afrikai-arab konfliktust illetve a földművelő-nomád életmód konfliktust jelölik meg.¹⁵ Habár az eddig említett okok mind megtalálhatóak a konfliktusban mégsem ezek jelentik az igazi problémát.

Hosszú távon az alapvető probléma az, hogy a szudáni kormányzat olyan politikát folytat, amely a civileket célozza meg Darfurban, beleértve a kormányzat katonai stratégiáját, mint például a toborzást és az arab milíciák („önvédelmi” egységek – nemzetőrségek) felállítását. A toborzás során ugyanis büntetlenséget ígérnek mindazoknak, akik bűncselekményeket követtek el Darfurban,

¹³ Human Rights Watch reports: Darfur in Flames: Atrocities in Western Sudan, Vol.16, No.5 (A), 2004. Április emellett, Darfur Destroyed: Ethnic Cleansing by Government and Militia Forces in Western Sudan, Vol.16, No. 6(A), 2004. Május

¹⁴ Besenyő János: Szudáni körkép, azaz mi a helyzet Darfurban; Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum (2007/2. szám) www.zmne.hu/Forum/07masodik/szudan

¹⁵ Darfur Destroyed: Ethnic Cleansing by Government and Militia Forces in Western Sudan, Vol.16, No. 6(A), 2004. Május

ha bármelyik milíciába belépnek és részt vesznek a fekete falvak elleni hadjáratokban. Ez a fajta tevékenység nem ismeretlen a darfuri arabok között, ugyanis az 1980-as években szintén közülük toborozták azokat a szabadcsapatokat, amelyeknek a tagjai a dél-szudáni keresztény és animista lakosságot terrorizálták, hogy az olajban gazdag dél-szudáni régióban fenntarthassák a kormány befolyását.¹⁶ A nemzetközi szervezeteknek és kormányoknak nyomást kellene gyakorolniuk a szudáni kormányra, hogy hagyjon fel ezzel a politikával és gyakorlattal. A különböző fegyveres csoportokat és frakciókat rá kell kényszeríteni arra, hogy szüntessék be a fegyveres harcokat és fejezzék be a visszaéléseiket. Sajnos erre addig nincs lehetőség ameddig az ENSZ Biztonsági Tanácsban Kína és Oroszország rendre megvétózza a Szudán ellen megfogalmazott szankciókat.

Miután ez év januárjában az ENSZ Biztonsági Tanácsa jóváhagyásával megkezdte a működését az ENSZ-AU „vegyes” békefenntartó missziója, a nemzetközi közösségen múlik, hogy biztosítsa a katonai és rendőri erők megfelelő felszerelését, illetve olyan felhatalmazást adjon a misszió számára, hogy az képes legyen hatékonyan tevékenykedni a civil lakosság védelmében. Sajnos a szudáni kormányzat minden lehetséges eszközzel akadályozza a misszió tevékenységét.

A tervek szerint az UNAMID majd közel 26,000 fős katonai és rendőri békefenntartó személyzettel kellene, hogy rendelkezzen. Jelenleg ennek a létszámnak csak alig a harmada áll rendelkezésre és senki sem tudja megmondani a Világszervezet vezetői közül, hogy mikorra éri el a misszió a 100%-os műveleti képességet.¹⁷ Azt azonban a sikertelen AMIS misszió tapasztalataiból is tudni lehet, hogy egyedül a katonák nem lesznek képesek békét teremteni. Ehhez szükségük lesz nagymértékű politikai és polgári támogatásra is. Az UNAMID erőit stratégiaileg egy széles körben kell kitelepíteni Darfur fontosabb régióiban és fontos hogy a misszió katonai kontingensének erős, gyors reagálású válaszképességei legyenek, végrehajtsa a rendszeres nappali és éjjeli őrjáratokat, beleértve a menekülttáborokat is felügyelő őrjáratokat, illetve alkalmazzon jól képzett és felszerelt rendőri egységeket és támogassák azokat az emberi jogi tisztviselőket, akik a nyilvánosság elé tárják ténymegállapításaikat. Az UNAMID keretén belül ugyanis több olyan szakértő is szolgál, akik a harcokban, bármelyik fél által elkövetett a szexuális és nemi erőszakos cselekményeket és a harcoló alakulatokba kényszerített gyerekek helyzetét vizsgálják. Az UNAMID ezen felül támogatást kell, hogy nyújtson a humanitárius segítségnyújtó szervezetek számára (konvojkísérés, adomány kiosztás biztosítása, raktározási kapacitás stb.) hogy azok munkatársai segítséget nyújthassanak a lakosság számára a jelenlegi kockázatos helyzetben.

¹⁶ David S. Hauck, “What’s Behind the Darfur Crisis—and What’s Next?,” *Christian Science Monitor*, 2004. Szeptember 2.

¹⁷ <http://unamid.unmissions.org>

Mindez természetesen jelentős anyagi forrásokat fog követelni az ENSZ tagországaitól, hogy képesek legyenek fenntartani ezt az erőt, beleértve a feladatok ellátásához olyan kritikus felszerelésről, mint például a helikopterek. Mindamellett szintén szükséges a Khartoumra gyakorolt politikai nyomást fenntartani, hogy tevékenyen mozdítsák elő a misszió működését.

Azonban a szudáni kormányzat nem igazán tűnik partnernek ebben a folyamatban. A konfliktus első néhány évében, ugyanis a Darfurban történeteket csak, mint „törzsi összeütközéseket” említette és következetesen tagadta, hogy elismerje a civil polgárok elleni rendszeres támadásokban lévő felelősségét (a szudáni katonai és belbiztonsági erők nem csak kiképezték az arab dzsandszavid bandákat, de tevőlegesen is részt vettek a fekete lakosság elűldözésében és kiirtásában).¹⁸ Khartoum nemzetközi újságírókat és emberi jogi csoportokat hibáztatott a „meghamisított” darfuri helyzetért, annak ellenére, hogy azok valós bizonyítékokkal rendelkeztek arról, hogy a szudáni kormányzat tevőlegesen is részt vállalt az elkövetett bűnökben. A kormányzat megpróbálta lekorlátozni a média tevékenységét és következetesen zaklatott újságírókat, hogy megakadályozzák az információáramlást Darfurban történekről. Például 2004-ben a rezsím őrizetbe vetette Khartoumban az Al Jazeera tudósítóját, mivel a hírügynökség több héten át olyan jelentéseket közvetített Darfurról, amelyek a kormány felelősségét firtatták.¹⁹ 2006 augusztusában pedig több nyugati újságíró tartóztatott le Darfurban, és adtak át szudáni titkosszolgálatnak. Bár ezeket a személyeket később szabadon bocsájtották, 2006 szeptemberében a szudáni kormányzat szigorú intézkedéseket hozott a szudáni médiáktól kezdve (lapok előzetes cenzúrája és az újságírókat érintő önkényes letartóztatások) a nemzetközi újságírókat sújtó tekintélyes mennyiségű bürokratikus megszorításokig. Khartoum folyamatosan elbagatellizálja a darfuri válságot, fenntartva azt az állítását, hogy csupán 9,000 embert öltek meg a konfliktus öt évében. Megjegyzem, hogy amikor 2005-ben magam is a területen tartózkodtam, mint az AMIS misszióba vezényelt EU katonai (logisztikai) tanácsadó, csak az általunk ismertté vált esetek során is több ember vesztette el az életét.

Az ENSZ Darfural kapcsolatos tevékenysége

Az UNAMID létrehozását megelőzően az ENSZ szervezetei többször is megpróbálták a konfliktusban érintett felek között közvetíteni, valamilyen megállapodást tető alá hozni. Azonban az ENSZ Biztonsági Tanácsának elmúlt négy év során létrejött számtalan határozata dacára, melyek azt követelik, hogy a szudáni kormányzat tegyen meg mindent a béke helyreállítására, beleértve dzsandszavid milíciák lefegyverzését és a civil lakosság elleni támadások azonnali leállítását, nem történt szinte semmi.²⁰

¹⁸ Besenyő János: Logistic Experiences: The Case of Darfur -Promoting Peace and Security in Africa – Finnish Department of Strategic and Defence Studies (2006 – Series 2 No 35)

¹⁹ http://www.sudantribune.com/spip.php?mot51&debut_article_un=120

Mint korábban említettem a tagállamok között sincs egyetértés Darfural kapcsolatban. Az ENSZ Biztonsági tanácsa például megosztott a Szudánt sújtó szankciók kérdésében, mert a különböző tagállamoknak eltérő érdekeik vannak. Oroszország és Kína nem egyszer támogatták a szudáni kormányzatot gazdasági és más politikai érdekeltségeik miatt. Kína például a szárnyaló gazdasága fenntartásához szükséges olaja jelentős részét Szudánból importálja, és a szudáni olajprojekt az ő legsikeresebb nemzetközi-kereskedelmi tevékenysége.²¹ A szudáni kormányzat állami bevételei pedig alaposan megnövekedtek, mióta 1999 augusztusában elkezdett olajat exportálni (főképp Kína segítségével köszönhetően); kormányzati jövedelme jelen becslések szerint 1999-től 2004-ig megháromszorozódott, és ez az olajjövedelem becslések alapján évi 3 billiárd US dollár. A szudáni kormány ebből a bevételből több országtól vásárol és vesz át katonai felszereléseket, ideértve Kínát, Oroszországot, Fehéroroszországot, Ukrajnát és másokat is.²²

Az ENSZ Biztonsági Tanácsa egyik sikeres intézkedése az, hogy 2007 júliusában hozzájárultak a „vegyes” békefenntartó erők létrehozásához (UNAMID). A Tanács másik két fontos lépése volt, hogy tájékoztatta a darfuri helyzetről a hágai Nemzetközi Bíróságot (International Criminal Court - ICC), mivel Darfurban háborús és emberiség elleni bűncselekményeket követtek el, és a szervezet létrehoz egy bizottságot, valamint egy szakértői csoportot is, akik azt vizsgálják majd meg, hogy ki szegi meg az embargót, ki az, aki az emberi jogokkal visszaél, vagy hátráltatja a békefolyamatokat. Ez persze nem lesz egyszerű, mivel a Világszervezet eddig sem tudta hatékonyan érvényesíteni a háborús bűnökkel vádolt szudániakra kiszabott szankciókat.

Például 2005 decemberében az ENSZ szakértői bizottsága azt javasolta, hogy 17 embert, köztük a szudáni védelmi minisztert, Abdel Rahim Mohammed Husszein vezérőrnagyot, kilenc másik kormányzati hivatalnokot, két dzsandsavid parancsnokot és öt darfuri lázadó parancsnokot szankcionáljanak bebörtönzéssel az emberi jogok megszenstelenítéséért és a békefolyamatok hátráltatásáért. Áprilisban 2006, az ENSZ BT megtorló intézkedéseket szavazott meg négy szudáni személlyel kapcsolatosan: az egyik korábbi szudáni katonai parancsnok, egy dzsandsavid vezető és két a lázadók oldalán álló parancsnok. Ezek a szankciók magukban foglalják az utazás tilalmát, a külföldi bankszámlák és egyéb vagyontárgyak befagyasztását. Ez ellen a négy, viszonylag alacsony beosztású személy ellen kiszabott szankciók óta, más személy nem került fel a listára mivel azt Kína, Oroszország és Katar ellenvetései nem bővítették.²³

²⁰ Besenyő János: Logistic Experiences: The Case of Darfur -Promoting Peace and Security in Africa – Finnish Department of Strategic and Defence Studies (2006 – Series 2 No 35)

²¹ Besenyő János: Harc az afrikai olajért, Kína gazdasági térnyerése a fekete kontinensen - Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum XI. évfolyam, 2007. 4. szám

²² <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7503428.stm>

²³ <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?l=1&id=5180>

2007 szeptemberében egy olyan jelentés került az ENSZ BT elé, amelyben a jelentéstevők részletesen leírták a konfliktusban érintettek általi, a nemzetközi humanitárius törvény és emberi jogok megszegéseit illetve a fegyverkezési embargó nyilvánvaló áthágását. A jelentés kitért arra is, hogy a szudáni kormányzat törvénytelenül „ENSZ” felirattal ellátott repülőgépeket használ katonai hadműveletekhez, és megsérti a támadó katonai repülőgépek átrepülésének tilalmát (hasonló helyzet alakult ki 2005-ben is csak akkor a szudáni kormányerők fehérre festett „AMIS” feliratú járművekkel hajtottak végre támadásokat Jebel Mara térségében a lázadó csapatok és a polgári lakosság falvai ellen).²⁴ A jelentést készítő munkacsoport 2006. októberi jelentése tartalmaz egy névsort, amelyben újabb háborús cselekményekkel vádolt személyek szerepeltek, akik ellen megtorló szankciók foganatosítását javasolták. Mindazonáltal 2008 áprilisától az ENSZ Biztonsági Tanácsa még mindig nem lépett annak érdekében, hogy a szankciókat kiterjessze a listán található politikai és katonai vezetők bármelyikére is, akik felelősek a civil polgárok sérelmére elkövetett múltbéli vagy újabb keletű támadásokért.

A Nemzetközi Büntetőtörvényszék

Az Nemzetközi Büntetőtörvényszék a darfuri helyzet tisztázása érdekében 2005 júniusában indított meg egy vizsgálatot.²⁵ Az Törvényszéknek ugyanis felhatalmazása van arra, hogy vizsgálatot indítson azok ellen a személyek ellen, akik emberiség ellen elkövetett bűnöket, háborús bűnöket, népirtást illetve egyéb olyan bűnöket követtek el, amiket a Római Egyezmény nevesít. 2007. április 27-én a Törvényszék vezetője letartóztatási parancsot adott ki Ahmed Haroun, a szudáni kormány humanitárius ügyekkel foglalkozó minisztere, valamint Ali Kosheib, a Dzsandzsavid milícia egyik parancsnoka ellen, akiket felelősnek tartanak a 2003-ban és 2004-ben Nyugat Darfurban, civilek ellen végrehajtott támadássorozatokért.²⁶ A szudáni kormány a nyilvánosság előtt jelezte, hogy nem fog együttműködni a Törvényszék képviselőivel és ragaszkodik hozzá, hogy saját maga vizsgálja ki a Darfurban „tevékenykedő” szudániakkal kapcsolatosan megfogalmazott vádakat. Ahelyett, hogy a kormányzat átadta volna Ahmed Harount a bíróságnak, meghagyta miniszteri beosztásában (mint ilyen hozzátartoznak a Darfurban történt jogsértések is), sőt 2007 szeptemberében a kormány kinevezte Harount társelnöknek egy bizottsági felhatalmazással, hogy tanulmányozza az emberi jogokkal való visszaéléseket. A másik gyanúsított, Kosheib, állítólag 2007 októberében kiszabadult a szudáni börtönből, ahol őt más vádak miatt fogva tartották.²⁷

²⁴ Besenyő János: Logistic Experiences: The Case of Darfur -Promoting Peace and Security in Africa – Finnish Department of Strategic and Defence Studies (2006 – Series 2 No 35)

²⁵ http://www.un.org/News/dh/sudan/com_inq_darfur.pdf

²⁶ <http://www.icc-cpi.int/cases/Darfur.html> illetve http://www.icc-cpi.int/library/press/pressreleases/ICC-PIDS-PR-20070502-214A_En.pdf

²⁷ <http://hrw.org/english/docs/2007/10/03/darfur17016.htm>

2008 áprilisában Szudán ENSZ nagykövete, Abdel-Mahmood Mohamad követelte, hogy a Törvényszék fő ügyészét, Luis Moreno Ocampót állítsák bíróság elé, mivel az „akadályozza a Szudánban végbemenő békefolyamatot”.

Persze a válasz nem sokat késlekedett mivel Luis Moreno Ocampo letartóztatási parancsot adott ki Omár Al-Bashir szudáni elnök ellen. Ennek nyomán az ENSZ el kezdte kivonni a civil alkalmazottait Szudánból, az UNAMID-ot pedig teljes készütségbe helyezték.²⁸

Arra azonban továbbra sincs semmilyen jel, hogy a szudáni igazságügyi rendszer komolyan foglalkozna a vádakkal, vagy éppen vád alá helyezne a darfuri népirtásban részes kormányzati hivatalnokok, a dzsandszavid parancsnokok közül bárkit is. Habár 2005-ben létrehozták egy különleges felhatalmazással rendelkező bíróságot (Special Criminal Court) a darfuri események kivizsgálására, azonban az nagyon kevés személyt ítél el, és az elítéltek között egyetlenegy olyan vezető beosztású személy sem található, aki részt vett volna a darfuri mészárlásokban illetve azokra utasítást adott. A bíróság működésével kapcsolatosan a Human Rights Watch készített egy részletes beszámolót.²⁹

Jelenlegi helyzet

Közel 2,5 millió ember – több, mint egyharmada a darfuri népességnek – jelenleg menekülttáborban él és csaknem teljesen a humanitárius szervezetek segítségétől függ a túlélésük. Az otthonaikból elűzött táborlakók sok helyen nem tudnak messzire menni a táboroktól az arab milíciák tagjainak folyamatos zaklatásai miatt, akik gyakran bántalmaznak, megerőszakolják a tábor elhagyó, tűzifát gyűjtő asszonyokat és gyerekeket, sőt jó néhányukat meg is ölik. Az emberek nem tudnak visszatérni az otthonaikba a kormány által támogatott milicisták folyamatos jelenléte miatt a vidéki térségekben. A háború nyomán kialakult helyzetben a gazdálkodók nagy része elvándorolt, a földjeik bevetetlenül maradtak. A kereskedelem (a nomád által használt migrációs utak is a háború sújtotta területen haladnak át, ahol a karavánok biztonságát többet senki sem képes szavatolni) hasonlóképpen „gyengélkedik”, így a folyamatosan tartó fegyveres harcok Darfur gazdaságát keményen szétzüllesztették. Az a további 2 millió ember, akit még nem űztek el az otthonából, az összecsapások hatása alatt él, és jelentős részüknek szüksége van humanitárius segítségre. Így jelenleg Darfurban több mint 4 millió ember függ valamilyen formában a humanitárius segítségtől, amelyet nem a szudáni kormány, hanem a nemzetközi segélyszervezetek próbálnak meg biztosítani a számukra.

Sajnos a jelenlegi helyzet alapján véleményezhető, hogy a területen és az afrikai kontinens több más országában még éveken-évtizedeken keresztül lesz feladata a Világközösségnek és az általuk vezetett békefenntartó, béketámogató és békekikényszerítő misszióknak. Ebből pedig a Magyar Köztársaság sem lesz

²⁸ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7520991.stm>

²⁹ <http://www.hrw.org/background/ij/sudan0606/sudan0606.pdf>

képes kivonni magát, bármennyire is ódzkodunk jelenleg a „fekete kontinensen” zajló békeműveletekben való részvételtől.

Darfur – időrendi táblázat

1200-1300 körül: Létrejön Jebal Marra-tól dél-keletre egy Daju állam

1500-1600 körül: Megalakul Jebal Marra és Jebal Si északi részén a Tunjur állam

1650 körül: létrejön egy a Fur nemzetiség által vezetett állam a Jabal Marra-tól nyugatra fekvő síkságon. A Keira Fur dinasztia első vezetője Sulayman Solodungo „Az arab” volt (de ez a kifejezés jelenthet „vörös embert” is)

1700-1750: Háborúk sorozata a Keira állam és annak nyugati szomszédja Wadai között.

1751-1786: Muhhamad Tayrab uralkodása. A hegységtől keletre terjeszkednek. Tayrab meghódítja Kordofánt, és így Darfur nagyobb lesz, mint Nigéria mai területe.

1791-1792: Állandó főváros létrehozása al-Fashírban.

1821: az egyiptomiak meghódítják Kordofánt és hozzácsatolják az Egyiptomi Szudánhoz.

Az 1850-60-as években: Darfur Egyiptom egyik fő kereskedelmi partnere: egy sor főként sikertelen hadjárat a szarvasmarhatartó nomádok ellen.

1874: Manawassi csata, amely Darfur meghódításának végső állomását jelöli, melyet a rabszolga-kereskedő al-Zubayr Pasha al-Mansur vezetett. Darfur az Egyiptomi Szudántól függő hűbéres állammá válik.

1874-1882: Egy sor „árnyék-szultán” ellenállása az egyiptomi vezetéssel szemben.

1882: A Madhista forradalom hatására Darfurban is harcok törnek ki az egyiptomi és helyi kormányzat képviselői, illetve vallási „megújulási mozgalom” képviselői között.

1893: Az utolsó „árnyék-szultán”, Ali Dinar (más néven Zakariya), behódol a Mahdista rezsimnek, majd túszként Omdurmanba, a mahdista állam fővárosába viszik.

1898 szeptembere: Az Omdurman-i csatában, a britek leverik a Mahdista hadsereget, Ali Dinar és a darfuri vezetők egy csoportja visszatér Darfurba. Újra létrehozzák a Darfur-i Szultanátust.

1916: A britek meghódítják Darfurt, Ali Dinar-t megölik.

1921: Abd Allah Sihayni faqih által vezetett lázadás Nyala városában; az utolsó iszlám „megváltó” felkelés Darfurban.

1922: Az angol gyarmati kormányzás megszilárdítása Darfurban.

1930-50-es évek: Az „közvetett kormányzás” („closed district”) virágkora Darfurban.

1956: Szudán elnyeri az angoloktól a függetlenséget

1966: A Darfur Fejlődés Front(Darfur Development Front) megalakulása; szövetség az Umma párton belül, Sadiq al-Mahdi vezette platformmal.

1972: A „közvetett kormányzás”-i rendszer lerombolásának kezdete.

1985-1986: Súlyos aszályok és elsivatagosodás kezdődik Észak - Darfurban.

2003 februárja: A Szudáni Felszabadítás Hadsereg/Mozgalom (Sudan Liberation Army/Movement- SLA/M) megalakulása.

2003. áprilisa: Az Igazságosság és Egyenlőség Mozzgalom (Justice and Equality Movement-JEM) megalakulása

2004: Az Afrikai Unió (AU) az ENSZ BT 1564 sz. határozata alapján létrehozza a Darfurban működő békemissziót, az AMIS-t (African Union Mission in Sudan). A misszió kezdeti létszáma 150 fő, amely 2005 közepére már eléri a 7000 főt.

2003-2006: A harcok kirobbanása és a hosszúra nyúló konfliktusok különböző szinteken való megjelenése Darfur egész területén.

2004-2005: Az Európai Unió fegyvertelen katonai megfigyelőket majd pedig katonai tanácsadókat küld az AU vezetőinek kérésére Darfurba. A Magyar Köztársaság egy katonai megfigyelővel és egy logisztikai tanácsadó kiküldésével vesz részt az EU támogató missziójában.

2004. október 25.: Béketárgyalások a nigériai Abuja városában a szudáni kormányzat és a felkelők között.

2005: A szudáni kormányzat, az SLA/M, illetve a JEM több békeszerződést is megkötnek, azonban azokat rövid időn belül megszegik, majd a harcok ismét kiújulnak.

2006. május 5.: A Darfur-i Béke Egyezmény-t (Darfur Peace Agreement-DPA) aláírják a szudáni kormányzat és a SLA/M Minni Minawi frakciójának képviselői

2007. július 31.: Az ENSZ BT 1769. sz. határozata alapján megalakítják az ENSZ szudáni misszióját (United Nations Mission in Darfur).

2007. december 31.: A sikertelen AMIS misszió beolvad az ENSZ által létrehozott UNAMID béketámogató műveletbe.